

Utjecaj knjižnice na promjene u zajednici

Potpora Romima na koprivničkom području osnaživanjem multikulturnih i interkulturnih stručnih kompetencija

DIJANA SABOLOVIĆ-KRAJINA

Cilj rada je ukazati na utjecaj Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica na promjene u zajednici kroz potporu Romima na koprivničkom području. Fokus je na prikazu samoorganiziranja stručnog usavršavanja u multikulturnim i interkulturnim kompetencijama koje se zasnivaju na solidarnosti, razumijevanju, toleranciji i poštivanju različitosti u jeziku, kulturi, običajima i načinima života. Od 2010. do 2019. godine u Knjižnici je održano deset okruglih stolova pod nazivom Iskustva u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama na koprivničkom području. Ovi stručni skupovi okupljali su jedanput godišnje ne samo knjižničare, nego i druge stručnjake koji rade s djecom, uključujući i romsku djecu i mlade. Povod je bio uočeni jaz između zahtjeva koji se u radu postavljaju pred stručnjake s jedne strane i nedostatka sustavnog formalnog i neformalnog obrazovanja o specifičnostima rada s djecom – pripadnicima romske nacionalne manjine s druge strane. Ciljevi edukacije bili su: suzbijanje stereotipa i predrasuda spram Roma, posebice onih koji žive u siromaštvu i teškim životnim prilikama; upoznavanje romske kulture, načina života i uzroka problema u svakodnevnom životu; širenje međukulturnog razumijevanja i tolerancije; povećanje šansi romskoj djeci za kvalitetno obrazovanje, završetak školovanja i uključivanje u život lokalne zajednice i društvo općenito. Ova inicijativa koprivničke knjižnice prepoznata je i na međunarodnoj razini kao ogledni model multikulturne knjižnice. Također je valorizirana dobivanjem međunarodnih nagrada i priznanja za inovativan rad u knjižnicama koje nastoje svojim suvremenim zadaćama i društvenim ulogama biti »više od posuđivanja knjiga«, odnosno aktivni pokretači promjena u svojim zajednicama.

Ključne riječi: Romi, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica, stalno stručno usavršavanje, multikulturnost, interkulturnost

1. Uvod

Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica (dalje: Knjižnica) započela je 2000. godine provoditi programe potpore društveno marginaliziranoj i socijalno de-

priviranoj romskoj nacionalnoj manjini koja živi na koprivničkom području. Ovi programi širenja međukulturnog razumijevanja i tolerancije zasnivaju se na vriednostima koprivničke knjižnice da bude otvorena svim građanima grada Kopriv-

nice i Koprivničko-križevačke županije u širenju dostupnosti izvora znanja i informacija na različitim medijima za potrebe obrazovanja, cjeloživotnog učenja i razonode. Stoga su inicijative za uključivanje Roma u knjižnicu potekle iz nastojanja da se uskladi knjižnična praksa s međunarodnim političkim i strateškim dokumentima iz knjižničarstva koji pozicioniraju narodne knjižnice kao polifunkcionalna središta svojih zajednica – kulturna, obrazovna, informacijska i komunikacijska.¹ Upravo je poticanje i širenje međukulturnog² i interkulturnog³ razumijevanja u višetničkim i višenacionalnim zajednicama jedna od važnih zadataka i društvenih uloga suvremenih narodnih knjižnica.⁴ Multikulturalno djelovanje knjižnica ogleda se u brizi za manjinske kulture, kao i u uspostavljanju dijaloga među kulturama. Cilj je da građani koriste knjižnične usluge pod jednakim uvjetima te da integracija manjina podrazumijeva i uključivanje svakog člana društva u multikulturalno društvo uz uvažavanje različitosti.

1 UNESCOv manifest za narodne knjižnice 1994. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjižnice.htm (20. 7. 2022.)

2 Multikulturalizam (multi- + kultura), javna politika koja putem obrazovanja i medija promiče interes i znanje o različitim kulturama te njihovu ravnopravnost i međusobno poštovanje. U: Multikulturalizam. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42380> (15. 7. 2022.)

3 Interkulturalizam (inter- + kultura), znanstvena istraživanja, izobrazba, javne politike i dr. kojima se omogućuje razumijevanje i suradnja među pripadnicima različitih kultura i naroda; glavno je polazište da se vrijednosti drugih kultura ne smiju ocjenjivati prema mjerilima vlastite kulture. Otkrivanje katkada dubokih razlika u vjerovanjima, logičkome mišljenju i društvenim običajima ne mora i ne smije dovesti do međusobnih nesporazuma i sukoba već do stvaranja niza zajedničkih vrijednosti i gledišta te tolerancije prema različitosti. U: Interkulturalizam. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27631> (15. 7. 2022.)

4 Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice: s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu: 1. hrvatsko izdanje prema trećem izdanju izvornika. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo [et al.], 2010.

2. Knjižnični programi potpore Romima

Pripadnike romske nacionalne manjine, kao i nekoliko drugih skupina građana u lokalnoj zajednici Knjižnica je identificirala kao one kojima treba pomoć u uključivanju u knjižnicu zbog njihovog često marginaliziranog društvenog položaja.⁵ Tako je u svoj rad između ostalih uvela i programe koji senzibiliziraju, informiraju i educiraju javnost o kulturnim posebitostima romske zajednice: uz 8. travnja, Svjetski dana Roma od 2000. godine postavlja u svojim izlozima izložbe knjiga o problematici Roma; u suradnji s romskim udrugama i školama na koprivničkom području od 2003. provodi aktivnosti za djecu integracijskog karaktera uz zajedničko sudjelovanje romske i neromske djece (kreativne radionice, književne susrete, radionice plesa, kompjutorske radionice); 2007. je oformljena Romska knjižna polica – zbirka od oko 200 knjiga za djecu i odrasle; 2011. se započelo s podukama iz osnovne računalne i informacijske pismenosti za učenike osnovnih škola i odrasle Rome – polaznike osnovnoškolskog obrazovanja u Pučkom otvorenom učilištu Koprivnica. Ove inicijative rezultirale su postepenim učlanjivanjem djece i mladih u Knjižnicu. Oni koriste prostor Knjižnice za okupljanje dok čekaju prijevoz do svojih naselja, tu provode svoje slobodno vrijeme. Prije su češće koristili računala, a danas se u Knjižnici koriste pristupom internetu i društvenim mrežama na svojim mobilnim telefonima. Bibliobus je također povremeno odlazio u romska naselja, a redovito njegovu uslugu koriste romska djeca koja pohađaju dječje vrtiće i škole u općinama na koprivničkom i đurđevačkom području. Uspješna je i suradnja s Centrom za usluge

5 Više o uvođenju socijalno uključivih programa koprivničke Knjižnice za pripadnike romske nacionalne manjine, slijepce i slabovidne osobe, osobe s teškoćama čitanja, osobe s invaliditetom, osobe s intelektualnim teškoćama, nezaposlene osobe i osobe starije životne dobi u: SABOLOVIĆ-KRAJINA, Dijana: *Narodne knjižnice u tranziciji: sociološki aspekti*. Samobor: Meridijani, 2020., 181–192.

u zajednici »Svitanje« u Koprivnici i dolazak djece na organiziran i sustavan način.⁶

Tijekom odvijanja ovih programa uvidjelo se da podrška obrazovanju nije potrebna samo romskoj djeci, nego i knjižničarima, učiteljima i drugim stručnjacima koji rade s romskom djecom. Stoga je Knjižnica 2010. godine započela organizirati interdisciplinarnu stručnu skupove, tzv. okrugle stolove pod nazivom *Iskustva u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama na koprivničkom području* koji su se održavali do 2019. godine. Osnovno polazište ovog neformalnog stručnog usavršavanja u multikulturalnosti i interkulturalnosti bio je uočeni jaz između zahtjeva škole i društva prema romskoj djeci koja dolaze iz socijalno depriviranih obitelji s jedne strane i nedovoljnog znanja o njihovim potrebama i problemima odgajatelja u dječjim vrtićima, prosvjetnih radnika, knjižničara i ostalih stručnjaka s druge strane.⁷

Inicijativa i doprinos Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica u osvješćavanju, informiranju i edukaciji šire lokalne zajednice o teškom položaju socijalno marginalizirane skupine Roma, posebno deprivirane romske djece koja se uključuju u redovni odgojno-obrazovni sustav prepoznat je i na međunarodnoj razini. Knjižnica je dobitnica međunarodnih nagrada i priznanja za inovativnost: za iniciranje i organiziranje okruglih stolova te umrežavanje stručnjaka različitih profila u lokal-

noj zajednici u suradnji s romskim udrugama i gradskim i županijskim vlastima.⁸ Koprivnička Knjižnica nominirana je za UN-ovu Nagradu *WSIS – World Summit on Information Society Project Prize 2015.*, a njezina dobra praksa našla je mjesto i u Europskoj agendi za kulturu 2011. – 2014.⁹

Usto, o dobroj knjižničkoj praksi izlagalo se na međunarodnim kongresima i konferencijama.¹⁰

2.1. Demografsko-socijalni kontekst potrebe podrške Romima

Polazište knjižnične potpore romskoj zajednici bili su demografsko-socijalni pokazatelji. Prema Državnom popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine¹¹ u Hrvatskoj živi 16 975 Roma ili 0,4 % od ukupnog stanovništva; u Koprivničko-križevačkoj županiji živi 925 Roma

8 EIFL Public Library Innovation Programme (EIFL-PLIP) *Innovation Award* za program potpore romskoj zajednici, posebice djeci i mladima, pomoću korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije (2013.) te *The 2014 American Library Association (ALA) Presidential Citation for Innovative International Library Projects* za iniciranje i organiziranje okruglih stolova te umrežavanje stručnjaka različitih profila u lokalnoj zajednici u suradnji s romskim udrugama i gradskim i županijskim vlastima.

9 Public Library Fran Galovic, HR *Jump in the train for a better world? – ICT support for Roma people.* // European agenda for culture: work plan for culture 2011-2014, January 2014: report on the role of public arts and cultural institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue. European Union: [s. n.], [2012], 59. Dostupno na: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf (20. 7. 2022.)

10 SABOLOVIĆ-KRAJINA, Dijana. *Reading and literacy – a way to the social inclusive library.* // IFLA library repository: World library and information congress »Libraries beyond libraries: integration, innovation and information for all«. Dostupno na: <https://www.ifla.org/past-wlic/2011/114-krajina-en.pdf> (20. 7. 2022.); Sabolović-Krajina, D. *In-house library training program supporting Roma people – the power of networking in local community.* // IFLA library repository: World library and information congress »Future libraries: infinite possibilities: proceedings. Dostupno na: <http://library.ifla.org/id/eprint/96/1/125-krajina-en.pdf> (20. 7. 2022.)

11 Državni popis stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine. Dostupno na: <https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (20. 7. 2022.)

6 Opširnije o uvođenju programa podrške Romima u koprivničku Knjižnicu i korištenju knjižničnih usluga u: GAŠPAR, Ida: *Programi podrške Romima u Knjižnici i čitaonici »Fran Galović« Koprivnica.* // Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova (ur. Dijana Sabolović-Krajina), Koprivnica: Knjižnica i čitaonica »Fran Galović«, 2018., 129–137.

7 Ova inicijativa imala je uporište u tzv. interkulturalnoj pedagogiji, pedagoškoj disciplini čiji je cilj izgradnja novog interkulturalnog identiteta pojedinca kao otvorene i empatijske osobe usmjeravanjem odgoja i socijalizacije na tolerantno ponašanje te razgradnju socijalnih stereotipa i predrasuda u (multi)kulturalno pluralnome svijetu. U: *Interkulturalna pedagogija.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27632> (15. 7. 2022.)

Sl. 1. Susret s književnicom Sanjom Lovrenčić 8. travnja, Svjetski dan Roma, 2011.

ili 0,8 % od ukupnog stanovništva županije, a u Koprivnici 149 Roma ili 0,8 % od ukupnog stanovništva grada. Više od 300 Roma živi u odvojenim naseljima u Koprivnici i nekoliko stotina u okolnim selima i prigradskim naseljima. Pretpostavlja se da je njihov broj nekoliko puta veći od deklariranog stanja kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini. Zbog tradicijskih elementa života koji se razlikuju kod domicilnog stanovništva Romi se, za razliku od ostalih manjinskih zajednica, teško uključuju u društvo. Marginalizirani su, deprivirani i podložni diskriminaciji zbog svojeg specifičnog načina života koji obilježava i visoka nezaposlenost, siromaštvo, neobrazovanost i povremene migracije.¹² Postoji tzv. institucijski jaz između legislative koja štiti prava romske nacionalne manjine i njezine implementacije na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, a što se odnosi i na obrazovanje romske djece.¹³ Djeca su najveće žrtve teškog životnog

položaja mnogih romskih obitelji. Njihovo školovanje karakteriziraju česta ponavljanja razreda, neopravdana odsustvovanja iz škole, prekidanje osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja i slabo poznavanje hrvatskog jezika. Često su u inferiornom položaju u odnosu na vršnjake u razredu, izloženi predrasudama, stereotipima i stigmati zato što su Romi i siromašni.

2.2. Pravni okvir podrške Romima

Važno polazište u razmatranju načina pomoći i podrške Romima u okviru stručnog usavršavanja u multikulturalnosti i interkulturalnosti koje je inicirala i organizirala koprivnička Knjižnica u razdoblju 2010. – 2019. pružao je vladajući pravni okvir. Prava Roma kao manjine štite međunarodni propisi: Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije¹⁴ i Europska konvencija o ljudskim pravima¹⁵. U Hrvatskoj je pravni status Roma reguliran Ustavom Republike Hrvatske i Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i Nacionalnim programom za Rome¹⁶. Za brigu o djeci važna je Konvencija o pravima djeteta¹⁷. Važan dokument u vrijeme provođenja okruglih stolova 2010. – 2019. bio je Akcijski plan Vlade Republike Hrvatske Desetljeće za uključivanje Roma 2005. – 2015.¹⁸ Nacionalna strate-

on for Roma: Sustainability of Education Policy Developed Within the Decade on European Level: Decade of Roma inclusion 2005 – 2015. (Zagreb, Croatia, April 25-26, 2013).

14 Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije iz 1966. Dostupno na: https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodna_konvencija_o_ukidanju_svih_oblika_rasne_diskriminacije.pdf (20. 7. 2022.)

15 Europska konvencija o ljudskim pravima. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention> (20. 7. 2022.)

16 Državni pedagoški standard osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. // Narodne novine 63, 2008; 90, 2010.

17 Konvencija o pravima djeteta. // Narodne novine-međunarodni ugovori, 12, 1993.

18 Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015. Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/>

12 Kako žive hrvatski Romi = How do Croatian Roma live / ur. Maja Štambuk. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005., 13–232.

13 SPAJIĆ-VRKAŠ, V. Integrating multiple approaches to learning as a means of promoting quality education for Roma students. Paper Presented at the International Conference Quality Educati-

gija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine¹⁹ kao temeljni strateški dokument Republike Hrvatske za integraciju pripadnika romske nacionalne manjine s uočenim potrebama i izazovima isticala je potrebu njihovog socijalnog uključivanja na svim razinama: lokalnoj, područnoj, nacionalnoj i Europske unije. Polazište edukacije bio je i Nacionalni program za mlade od 2014. do 2017. godine²⁰ (Mjera 3. 3. 3. razvijanje sustava potpore mladima u riziku od socijalne isključenosti u sklopu obaveznog obrazovanja), Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi²¹ (čl. 43. stavak (1) *Posebnu pomoć škole su dužne pružati djeci koja imaju pravo na školovanje u Republici Hrvatskoj, a ne znaju ili nedostatan poznaju hrvatski jezik*; Čl. 99. st. 3. i 4. *Posebne potrebe u odgojno-obrazovnom radu u školskoj ustanovi odnose se na: rad s učenicima s teškoćama, rad s darovitim učenicima, rad s učenicima – pripadnicima nacionalnih manjina ili u drugim specifičnim uvjetima. Suradnici u odgojno-obrazovnom i nastavnom radu koji sukladno potrebama školske ustanove pomažu odgojno-obrazovni i nastavni rad (volonteri, prevoditelji znakovnog jezika, pomoćni odgojno-obrazovni radnici), ali nisu samostalni nositelji odgojno-obrazovne i/ili nastavne djelatnosti, dužni su steći temeljne kompetencije za obavljanje odgojno-obrazovne djelatnosti prema programu koji donosi Ministarstvo*). Važan dokument bio je i Državni pedagoški standard osnov-

ostvarivanje-prava-romske-nacionalne-manjine/nacionalni-program-za-rome/arhiva-570/akcijski-plan-desetlje-za-ukljucivanje-roma-2005-2015/473 (20. 7. 2022.)

19 Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine. Dostupno na: <https://ravnoopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Nacionalna%20strategija%20za%20uklju%4%8divanje%20Roma%202013.-2020.pdf> (20. 7. 2022.)

20 Nacionalni program za mlade od 2014. do 2017. godine. Dostupno na: <http://www.volonterski-centar-ri.org/nacionalni-program-za-mlade-za-razdoblje-od-2014-do-2017-godine/> (20. 7. 2022.)

21 Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // Narodne novine 87, 2008; 86, 2009; 92, 2010; 105, 2010; 90, 2011; 5, 2012; 16, 2012.

noškolskog odgoja i obrazovanja²² (Članak 30. stavak (1) *Pravo je pripadnika nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje na svome jeziku i pismu kojim se služe, a ostvaruje se sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina*). Najvažniji dokument na područnoj razini bio je Akcijski plan za socijalno uključivanje Roma u Koprivničko-križevačkoj županiji, za razdoblje od 2017. do 2020. godine²³ (posebice u Mjeri: 4. 3. 1. Osigurati predškolski odgoj romskoj djeci, Mjeri: 4. 3. 2. Povećati osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje Roma, Mjeri 4. 3. 3.). Na razini grada Koprivnice to je bila Lokalna agenda 21 grada Koprivnice²⁴ te Strategija razvoja Grada Koprivnice 2015. – 2020.²⁵

Kako bi se poboljšao status Roma u lokalnoj zajednici i društvu općenito, a shodno tome i obrazovne šanse romskoj djeci, ovi zakonski akti i strateški dokumenti bili su važan temelj na koji su se organizatori okruglih stolova pozivali u zaključcima koje su zajedno s izvješćima o održanim izlaganjima na stručnim skupovima upućivali nadležnim institucijama na gradskoj, županijskoj i nacionalnoj razini.²⁶

22 Nacionalni program za Rome. Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/ostvarivanje-prava-romske-nacionalne-manjine/nacionalni-program-za-rome/383> (15. 7. 2022.)

23 Službeni glasnik Koprivničko-križevačke županije. // Koprivničko-križevačka županija, 20, 2016.

24 MEDVEN, Ž.; H. HEČIMOVIĆ. Lokalna Agenda 21 u Hrvatskoj: izazovi održivog razvoja u lokalnim zajednicama = Local Agenda 21 in Croatia: challenges for sustainable development in local communities. // Zagreb: Regionalni centar zaštite okoliša za Srednju i Istočnu Europu, Ured u Hrvatskoj, 2006.

25 Strategija razvoja Grada Koprivnice 2015. – 2020. Dostupno na: <https://koprivnica.hr/wp-content/uploads/2014/01/Strategija-razvoja-Grada-Koprivnice-2015.-2020.pdf>

26 Zaključci okruglih stolova upućivani su Saboru Republike Hrvatske, odnosno Veljku Kajtaziju, zastupniku nacionalnih manjina, potom Vladi Republike Hrvatske – Uredu za nacionalne manjine, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvu socijalne politike i mladih, Agenciji za odgoj i obrazovanje, Pravobraniteljici za djecu, Koprivničko-križevačkoj županiji i Gradu Koprivnici.

3. Okrugli stolovi Iskustva u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama na koprivničkom području, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica, 2010. – 2019.

Od 2010. do 2019. godine koprivnička Knjižnica je organizirala deset okruglih stolova na različite teme s ukupno 77 izlaganja i jednom radionicom. Većinu okruglih stolova održala je u suradnji sa županijskom Udrugom Roma »Korak po korak«, osnovanom 2009. godine, koja je postala prepoznatljiva po proaktivnom doprinosu u rješavanju statusa i problema romske zajednice u Koprivničko-križevačkoj županiji.

Osnovni ciljevi ovih oblika neformalnog stručnog usavršavanja koji su se na različite teme održavali jedanput godišnje uz 8. travnja, Svjetski dan Roma od 2010. do 2019. godine bili su: (1) poboljšati multikulturalne i interkulturalne kompetencije (vještine, znanja i sposobnosti) stručnjaka koji rade s djecom i mladima, uključujući i romsku djecu i mlade koje počinjavaju na afirmaciji načela tolerancije, ravnopravnosti, demokracije i pluralizma te poštivanju različitosti u jeziku, kulturi, običajima i načinima života, a nasuprot ksenofobiji, rasizmu i diskriminaciji, (2) potaknuti na svim vertikalnim i horizontalnim razinama što veću i kvalitetniju uključenost romske djece i mladih u obrazovni proces; (3) poboljšati životne šanse depriviranoj romskoj djeci kroz formalne i neformalne oblike obrazovanja kako bi se što lakše uključila u život lokalne zajednice i društva.

Svrha okruglih stolova bila je: (1) prevladati jaz između postojećeg obrazovnog sustava koji ne nudi potrebnu formalnu i neformalnu edukaciju stručnjacima koji rade s romskom djecom, (2) putem samoorganiziranja osigurati na koprivničkom području forum na kojemu će stručnjaci na sustavan način razmjenjivati iskustva o specifičnostima, problemima i uspjesima svoje svakodnevne prakse rada s romskom djecom s jedne strane, a jačati i razvijati svoje multikulturalne i interkulturalne kom-

petencije s druge strane, (3) povezivanje i umrežavanje s drugim pojedincima, udrugama, institucijama i tijelima lokalne uprave i samouprave na koprivničkom području i šire na nacionalnoj razini, kako bi se ne samo razmijenila stručna iskustava i primjeri dobre prakse, nego i pokretale promjene nalaženjem rješenja za probleme romske zajednice.

Na okruglim stolovima sudjelovalo je od tridesetak do pedesetak sudionika s izlaganjima ili bez izlaganja. Većinu su činili stručnjaci s koprivničkog i đurđevačkog područja Koprivničko-križevačke županije na kojima žive Romi, ali i gosti iz Siska, Slavonskog Broda, Macinaca u Međimurju i Zagreba. Bili su to odgajatelji u dječjim vrtićima, učitelji i stručni suradnici u školama, knjižničari. Sudionici su bili i stručnjaci iz Pučkog otvorenog učilišta Koprivnica, Pučkog otvorenog učilišta »Korak po korak« Zagreb, Muzeja grada Koprivnice, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Podružnica Koprivnica, Centra za socijalnu skrb Đurđevac, Centra za socijalnu skrb Koprivnica, Centra za pružanje usluga u zajednici Svitanje, Obiteljskog centra Koprivničko-križevačke županije; potom članovi romskih udruga, posebice Udruge Roma »Korak po korak«, zatim Udruge za osobe s invaliditetom grada Koprivnice »Bolje sutra«, Udruge građana Centar za mirovne studije iz Zagreba, Mreže podrške romskoj djeci REYN Hrvatska, Filozofskog fakulteta u Zagrebu te knjižničari iz Poljske, Španjolske, Litve i Hrvatske uključeni u međunarodni Erasmus+ program – projekt *Migrate to Library*. Političku dimenziju ovih stručnih okupljanja prepoznali su i predstavnici lokalne i regionalne samouprave (redovito Grada Koprivnice i Koprivničko-križevačke županije, a povremeno Općine Drnje i Općine Legrad), a zabilježen je i posjet saborskog zastupnika Veljka Kajtazija, kao i predstavnika Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, Ministarstva znanosti i obrazovanja te Agencije za odgoj i obrazovanje. Sve okrugle stolove redovito su pratili lokalni tiskani i elektronički mediji,

a povremeno i oni nacionalnog karaktera, uključujući i nacionalne televizije.

Od petog okruglog stola (2014.) uvedena je praksa da zainteresirani sudionici prilikom dolaska na okrugle stolove pripreme poklone za romsku djecu (slikovnice, igračke, slatkiše), koje su im naknadno uručivali knjižničari prilikom posjeta romskim naseljima na koprivničkom području. Pregled tema, izlaganja i predavača te osnovnih akcenata i zaključaka okruglih stolova ukazuje na sinergiju, ambicije i dosege desetogodišnjih nastojanja da se učine promjene u lokalnoj zajednici podrškom njezinim romskim članovima, koji u mnogim svojim segmentima mogu biti aktualni i danas.²⁷

3.1. Prvi okrugli stol Rad s romskom djecom u školama i knjižnicama na koprivničkom području, 6. 4. 2010.

Tema prvog, inicijalnog okruglog stola bila je *Rad s romskom djecom u školama i knjižnicama na koprivničkom području*. Predstavljeni su primjeri iskustvene prakse osnovnih i područnih škola iz Koprivnice, Plavšince i Legrada koje su pokrenule projekte potpore romskim učenicima te Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica. Pozvani su i gosti iz đurđevačkog područja: Centar za socijalnu skrb Đurđevac i OŠ »Grgur Karlovčan« Đurđevac kao suradnički model u uspješnoj integraciji romske djece u školu i suradnji s roditeljima Romima.

Program Prvog okruglog stola *Rad s romskom djecom u školama i knjižnicama na koprivničkom području*, 6. 4. 2010.

1. Rad u Područnoj školi Plavšince (Višnja Šestak, učiteljica u OŠ »Blaž Mađer« Novi-grad Podravski – PŠ Plavšince).
2. Integracija romske djece u školu (Vesna Auer-Gregor, psihologinja u OŠ »Braća Radić« Koprivnica).

Sl. 2. Sudionici Prvog okruglog stola *Iskustva u radu s romskom djecom na koprivničkom području*, 6. 4. 2010.

3. Iskustva Osnovne škole Legrad (Tamara Marcinjaš, učiteljica u OŠ Legrad).

4. Programi Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica u radu s romskom djecom (Danijela Petrić, knjižničarka u Dječjem odjelu Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica).

5. Iskustva u radu malih kreativnih socijalizacijskih skupina s romskom djecom – polaznicima OŠ »Grgur Karlovčan« Đurđevac (Katarina Birta, ravnateljica Centra za socijalnu skrb Đurđevac i Nada Kožar, učiteljica u OŠ »Grgur Karlovčan« Đurđevac).

Zaključci koji su se iskristalizirali tijekom stručnog skupa identificirali su probleme o kojima se raspravljalo i na narednim stručnim okupljanjima te istakli potrebu: (1) sustavnog razvijanja suradničkih i partnerskih odnosa između ustanova, udruga i institucija angažiranih u radu s romskom populacijom, (2) organiziranja sustavne i planske pomoći i podrške općina, gradova i županija programima rada s romskom populacijom u dječjim vrtićima i školama, (3) uspostavljanja središnjih koordinacija pri gradskim uredima za društvene djelatnosti te pri Upravnom odjelu za prosvjetu, kulturu, znanost i sport u Županiji radi bolje informiranosti, razmjene iskustava dobre prakse i distribucije postojećih obrazovnih materijala (početnica, slovarica, letaka, brošura itd.) koje su već izradile pojedine ustanove na koprivničkom području, a mogu koristiti

27 Pregled okruglih stolova rađen je na temelju izvješća i zaključaka koji su dostupni u arhivskom gradivu Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica.

i drugima, (4) nužne suradnje udruga i ustanova (osobito škola) s institucijama, prvenstveno Centrima za socijalnu skrb (preko njih i s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi i s lokalnom upravom, kao i Obiteljskim centrom Koprivničko-križevačke županije) radi organiziranja različitih oblika edukacije u samim romskim naseljima, (5) djelovanja na daljnjoj eliminaciji dvostruke i trostruke diskriminacije romskih djevojčica i žena (žene – Romkinje – osobe s invaliditetom) uključujući i praksu prekidanja školovanja zbog rane udaje pod pritiskom običaja i okoline, (6) pružanja praktične pomoći romskim udrugama i aktivistima u organiziranju i provođenju njihovog rada, (7) osnivanja koordinacije romskih udruga na razini Koprivničko-križevačke županije kako bi zajednički lakše aplicirale za financijska sredstva na lokalnoj i nacionalnoj razini, (8) primjene tzv. strategije malih koraka povezivanjem lokalne zajednice, državnih i Vladinih institucija, udruga, škola, knjižnica i svih drugih, kroz male korake očekivati pomake u dužem razdoblju.

Iako je nakon ovog inicijalnog okupljanja stručnjaka koji rade s romskom djecom identificirana potreba nastavka stalnog jednogodišnjeg okupljanja stručnjaka i predstavnika lokalne vlasti u organizaciji nadležnih gradskih i/ili županijskih službi radi analiziranja ostvarenog i koordiniranog planiranja novih zajedničkih aktivnosti, ono je i narednih devet godina ostala inicijativa koprivničke Knjižnice.

3.2. Drugi okrugli stol Iskustva u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama na koprivničkom području, 5. 4. 2011.

Budući da se na prvom okruglom stolu konstatiralo da je kvalitetan predškolski odgoj osnovna pretpostavka za lakše uključivanje romske djece u školski sustav, tema drugog okruglog stola uz aktivnosti škola, udruga i knjižnica proširena je na predstavljanje prakse pojedinih dječjih vr-

tića na koprivničkom području, konkretno u selu Reka i općini Novigrad Podravski.

Program Drugog okruglog stola *Iskustva u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama na koprivničkom području*, 5. 4. 2011.

1. Djeca romske nacionalnosti u mješovitoj vrtićkoj skupini »Lastavica« u Reki (Slavica Mihalec-Kanižaj, dipl. defektolog i odgajatelj predškolske djece, ravnateljica Dječjeg vrtića »Tratinčica« Koprivnica).
2. Uključivanje romske djece u dječji vrtić (Irena Josipović, odgajateljica u Dječjem vrtiću »Fijolica« Novigrad Podravski).
3. Projekt Mala škola za romsku djecu s koprivničkog područja (Edita Šestak, odgajateljica u mirovini i volonterka u spomenutom projektu).
4. Korak do uspjeha – sažetak trogodišnjeg rada s romskom djecom, prikaz planova rada, uspjesi, neuspjesi, vizije (Višnja Šestak, učiteljica u OŠ »Blaž Mađer« Novigrad Podravski – PŠ Plavšinci).
5. Integracija romske djece u školu (Vesna Petrušić, učiteljica i Vesna Auer-Gregor, psihologinja u OŠ »Braća Radić« Koprivnica).
6. Osposobljavanje za romskog pomagača (Ksenija Krušelj, pedagog, voditeljica obrazovanja u Pučkom otvorenom učilištu Koprivnica).
7. Novosti u radu s romskom djecom u Knjižnici i čitaonici »Fran Galović« Koprivnica (Danijela Petrić, knjižničarka i voditeljica Dječjeg odjela i Ljiljana Vugrinec, viša knjižničarka, voditeljica Matične službe u Knjižnici i čitaonici »Fran Galović« Koprivnica).

Osnovni akcenti i zaključci ovog stručnog skupa upozorili su na potrebu što ranijeg uključivanja romske djece u organizirane oblike predškolskog odgoja; što ranijeg učenja hrvatskog jezika kao drugog, paralelnog jezika uz materinji bajaški jezik; savladavanje osnovnih socijalnih i komunikacijskih vještina i znanja potrebnih za polazak u školu uz što veće uključivanje roditelja. Konstatirano je da romska djeca koja dolaze iz teških materijalnih i socijalnih prilika već u startu nisu u istom polo-

žaju kao ostala djeca u razredu. Nepoznavanje hrvatskog jezika najveća je prepreka, a potom je to i nedostatak higijenskih navika, spoznaja i iskustva za koja školski sustav pretpostavlja da su ih sva djeca stekla do polaska u školu. Romska djeca izložena su predrasudama, stereotipima i stigmatima. Njihov položaj u razredu oslikala je rečenica jedne od učiteljica: *Teško je kad dođeš u nepoznatu sredinu, dobiješ učiteljicu koja te ne razumije i kod kuće nikoga da ti pomogne u pisanju zadaća*. Nije samo teško depriviranoj romskoj djeci, nego i odgajateljima u dječjim vrtićima i učiteljima, koji se moraju snalaziti sami u pronalazaženju načina kako pomoći djeci. Budući da predškolski programi (»mala škola«) tada nije bila obavezna, konstatirano je da je potrebna pomoć romskih udruga da utječu na roditelje Rome da shvate potrebu i korist pripreme djece za školu te da za njih zatraže organiziranje predškolskog odgoja barem dvije školske godine.

3.3. Treći okrugli stol Romski pomoćnici u nastavi, 27. 3. 2012.

Treći okrugli stol bio je posvećen problematici romskih pomoćnika (pomagača) u nastavi koja se analizirala s dva aspekta – aspekta onih koji obrazuju romske pomoćnike i samih romskih pomoćnika u nastavi (iskustva Pučkog otvorenog učilišta Koprivnica i Grada Đurđevca) i aspekta učitelja, stručnih suradnika u nastavi i ravnatelja s konkretnim iskustvima o radu romskih pomoćnika s romskom djecom u razredu. Skupu je prisustvovao i doajen hrvatske pedagogije Valentin Puževski.

Program *Trećeg okruglog stola Romski pomoćnici u nastavi*, 27. 3. 2012.

I. Obrazovanje romskih pomoćnika i iskustva u radu

1. Osvrt na školovanje prve generacije romskih pomoćnika/pomoćnica u Pučkom otvorenom učilištu Koprivnica (mr. sc. Ksenija Krušelj, voditeljica obrazovnih programa i Edita Šestak, vanjska suradnica iz Pučkog otvorenog učilišta Koprivnica).

2. Projekt EU – aktivnost osposobljavanje romskih pomoćnika na području Grada Đurđevca (Katarina Birta i Anita Đipalo iz Područnog centra za socijalnu skrb Đurđevac).

3. Poslovi romskog pomagača i uključenost u nastavu u Područnoj školi Plavšinci (Mladen Bogdanić, romski pomagač u OŠ »Prof. Blaž Mađer« Novigrad Podravski – PŠ Plavšinci).

4. Iskustva romskog pomoćnika (Zoki Horvat, romski pomoćnik i tajnik Udruge »Korak po korak«.)

II. Iskustva učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja

5. Interkulturalna pedagogija u praksi pedagoga osnovne škole (Nikola Vuković, pedagog savjetnik u OŠ Grgura Karlovcana Đurđevac).

6. Romski pomoćnici na praksi – naša iskustva (Snježana Janjić i Ljiljana Pavleković, učiteljice razredne nastave u OŠ »Braća Radić« Koprivnica).

7. Prva iskustva s romskim pomoćnikom u nastavi – volonterom u OŠ Drnje (Ivan Pikivača, ravnatelj Osnovne škole »Fran Koncelak« Drnje).

8. Četvrta godina – priprema za promjene (Višnjica Šestak, učiteljica razredne nastave u OŠ »Prof. Blaž Mađer«, Novigrad Podravski – PŠ Plavšinci).

III. Ostale teme

9. Iskustva Obiteljskog centra u radu s romskom djecom i njihovim roditeljima (Željka Koluder-Vlahinja, ravnateljica Obiteljskog centra Koprivničko-križevačke županije)

10. Osobni knjižničar pomaže romskim pomoćnicima (Kristian Ujlaki i Petar Lukačić, dipl. knjižničari u Knjižnici i čitaonici »Fran Galović« Koprivnica).

I ovaj okrugli stol dokazao je da na koprivničkom i đurđevačkom području postoje brojne i uspješne inicijative stručnjaka, udruga i ustanova u radu s depriviranom romskom djecom. Jedna od njih je bila i verifikacija programa osposobljavanja romskih pomoćnika u Pučkom otvorenom učilištu u Koprivnici. Činjenicu da je na koprivničkom području pre-

poznata uloga romskih pomoćnika u odgojno-obrazovnom procesu potkrijepila su izlaganja dvojice romskih pomoćnika o pozitivnim iskustvima u radu s djecom Romima, ali i iznimno zadovoljni nastavnici kojima su romski pomoćnici olakšali izvođenje nastave bilo u svakodnevnoj nastavi, bilo u sklopu svojeg osposobljavanja i obavljanja prakse, bilo kao volonteri zbog nemogućnosti zapošljavanja. Romski pomoćnici su se pokazali kao više nego potreban »most« između roditelja romske djece i nastavnika. Budući da su romski pomoćnici vrlo važni za kvalitetnu integraciju romske djece u odgojno-obrazovni sustav, Gradu Koprivnici, Koprivničko-križevačkoj županiji i nadležnim ministarstvima i uredima poslan je zahtjev da zajedničkim pronalženjem zakonskih mogućnosti i potrebnih financijskih sredstava otklone prepreke u njihovom zapošljavanju.

3.4. Četvrti okrugli stol Međusektorska i unutar sektorska suradnja – primjeri dobre prakse i budući izazovi, 10. 4. 2013.

Četvrti okrugli stol bavio se temom zapošljavanja Roma kao pretpostavkom boljeg socio-ekonomskog statusa romskih obitelji i većih šansi za kvalitetnije obrazovanje njihove djece. O zanimanju za ovu problematiku govori podatak da je održano čak 14 izlaganja u sedam tematskih cjelina: (1) *Suradnja iz perspektive tijela lokalne uprave i samouprave* (izlaganja zamjenika župana Koprivničko-križevačke županije i više stručne suradnice za europske integracije Grada Koprivnice), (2) *Suradnja iz perspektive centara za podršku* (izlaganja predstavnika Centra za socijalnu skrb Koprivnica i Obiteljskog centra Koprivničko-križevačke županije), (3) *Suradnja iz perspektive odgojno-obrazovnih ustanova* (iskustva škole iz Legrada, Plavšince i Koprivnice te Pučkog otvorenog učilišta Koprivnica), (4) *Romski pomoćnici u nastavi – neophodna karika u razvijanju suradnje* (izlaganja romskih pomoćnika i pomoćnica), (5) *Suradnja iz perspektive privatno-poslovnog sektora* (o svojim iskustvima u

Sl. 3. Sudionici Trećeg okruglog stola s doajenom hrvatske pedagogije Valentinom Puževskim (drugi slijeva), 5. 4. 2011.

zapošljavanju u poslovnom sektoru govorili su zaposleni Romi), (6) *Suradnja iz perspektive civilnog sektora* (izlaganje predsjednice Udruge za osobe s invaliditetom »Bolje sutra« grada Koprivnice) i (7) *Suradnja iz perspektive knjižničara* (izlaganja knjižničara iz Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica).

Program Četvrtog okruglog stola *Međusektorska i unutar sektorska suradnja – primjeri dobre prakse i budući izazovi*, 10. 4. 2013.

I. Suradnja iz perspektive tijela lokalne uprave i samouprave

1. Suradnja Županije i općina u zapošljavanju romskih pomoćnika (Ivan Pal, zamjenik župana, Koprivničko-križevačka županija).
2. Projekti Grada Koprivnice po pitanju integracije Roma (Iva Svirčić, viša stručna suradnica za europske integracije, Grad Koprivnica).

II. Suradnja iz perspektive centara za podršku

3. Suradnja Centra za socijalnu skrb Koprivnica i romskih obitelji (Sandra Poznić, ravnateljica, Tatjana Kovačić i Sanja Strnad, dipl. soc. radnice, Centar za socijalnu skrb Koprivnica).

4. Mogućnosti međusektorske i unutar sektorske suradnje iz perspektive Obiteljskog centra (Željka Koluder-Vlahinja, rav-

nateljica, Obiteljski centar Koprivničko-križevačke županije).

III. Suradnja iz perspektive odgojno-obrazovnih ustanova

5. Odgovornost čimbenika u odgojno-obrazovnom procesu rada s romskom djecom – iskustva legradske škole (Tamara Marcinjaš, diplomirana učiteljica razredne nastave, OŠ Legrad).

6. Suradnička iskustva Područne škole Plavšinc (Višnjica Šestak, učiteljica razredne nastave, OŠ Prof. Blaža Mađera, Novigrad Podravski – PŠ Plavšinc).

7. Suradnja institucija – korak prema unapređenju obrazovanja Roma (Vesna Auer-Gregor, psihologinja, OŠ Braće Radić Koprivnica).

8. Osnovno obrazovanje odraslih Roma i stjecanje prvog zanimanja – suradnja s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje Područni ured Križevci (mr. sc. Ksenija Krušel, voditeljica obrazovanja, Pučko otvoreno učilište Koprivnica).

IV. Romski pomoćnici u nastavi – neophodna karika u razvijanju suradnje

9. Iskustva u radu s romskom djecom (Zoki Horvat, romski pomoćnik, tajnik Udruge »Korak po korak«).

10. Moja iskustva u radu s romskom djecom u Područnoj školi Reka (Ljiljana Car, romska pomoćnica).

11. Romski pomagači – mogućnosti i izazovi (Zoran Bogdanić, romski pomagač i Sabina Martinaga, pedagoginja-pripravnica).

V. Iskustva Roma u zapošljavanju u poslovnom sektoru

12. Naša iskustva u poslovnom sektoru (Željko Oršoš, Gradsko komunalno poduzeće Komunalac d. o. o., Odjel održavanja groblja te obavljanja pogrebnih poslova; Marijan Oršoš, »Podravka« Koprivnica – Odjel transport i Josip Oršoš, Otkup sekundarnih sirovina).

VI. Suradnja iz perspektive civilnog sektora

13. Suradnja između udruga – zajedno u različitosti (Marija Mraz, predsjednica Udruge za osobe s invaliditetom »Bolje sutra« grada Koprivnice).

VII. Suradnja iz perspektive knjižničara

14. Što smo postigli u protekloj godini u radu s romskom djecom i mladima? (Kristian Ujlaki, viši knjižničar i Petar Lukačić, dipl. knjižničar, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).

Osnovni akcenti i zaključci ovog stručnog skupa ukazali su na pozitivnu činjenicu da sve više učenika Roma pohađa školu (na području Koprivničko-križevačke županije njih 366 u šk. god. 2012./2013.); u srednjoškolskom obrazovanju najveća je orijentacija prema strukovnim školama, a zabrinjavajuća je činjenica o malom obuhvatu romske djece u dječje vrtiće (svega 31 romsko dijete u ped. god. 2012./2013.). Ponovno je apostrofirani problem financiranja zapošljavanja romskih pomoćnika (Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa zaposlilo je samo jednog romskog pomoćnika na puno radno vrijeme, dok su ostali zaposleni putem javnih radova). Istaknut je i projekt Grada Koprivnice u sadnji biočešnjaka, kojemu je cilj integracija društveno depriviranih skupina, posebno Roma, učenje novih vještina, stvaranje radnih navika te pružanje dobrog primjera mlađim naraštajima, razvijanje suradnje i stvaranje mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja. Istaknuti su socijalni problemi – činjenica da čak 60 % radno sposobnih, a nezaposlenih Roma koristi neki od oblika socijalne novčane pomoći; često je zanemarivanje djece što se posebice očituje u higijenskim navikama djece kao i njihovom odnosu prema

Sl. 4. Zoki Horvat govori o svojim iskustvima romskog pomoćnika u nastavi, 10. 4. 2013.

školi i obrazovanju općenito. Zaključeno je da je potrebno poboljšati rad s romskim obiteljima, ali se očekuje i njihovo aktivno sudjelovanje u donošenju odluka kao i mijenjanje određenih stavova. O svojim pozitivnim iskustvima zapošljavanja u poslovnom sektoru govorili su Romi, a istaknuti su primjeri diskriminacije u zapošljavanju Roma zbog nacionalne pripadnosti i predrasuda koji ih prate. Zaključeno je da je osvještavanje povezanosti problema nezaposlenosti Roma i školovanja njihove djece pretpostavka za nalaženje rješenja problema kroz bolju koordinaciju aktivnosti općina, gradova i Županije u suradnji s obrazovnim ustanovama i zavodom za zapošljavanje.

3.5. Peti okrugli stol Uvjeti stanovanja kao čimbenik odrastanja romske djece na koprivničkom području, Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom u protekloj godini, 17. 4. 2014.

Nakon teme zapošljavanja, tema stambenih uvjeta apostrofirana je kao sljedeći važan socioekonomski preduvjet većih šansi za uspjeh u obrazovanju svakog djeteta, pa tako i romske djece. Održano je osam izlaganja predstavnika ustanova i romskih udruga na koprivničkom području. Pozornost je privuklo i izlaganje učenica osmog razreda iz OŠ »Braća Radić« Koprivnica okupljenih u grupi »Prijatelji pomagači« koje su iznijele zanimljiv model uzajamnog povezivanja romske i neromske djece na poticaj svojih nastavnika.

Program Petog okruglog stola *Uvjeti stanovanja kao čimbenik odrastanja romske djece na koprivničkom području; Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom u protekloj godini*, 17. 4. 2014 .

1. Uvod u temu – Problematika uvjeta stanovanja romske djece u kontekstu dosadašnjih okruglih stolova (mr. sc. Dijana Sabolović-Krajina, knjižničarska savjetnica, ravnateljica, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).

I. Uvjeti stanovanja kao čimbenik odrastanja romske djece na koprivničkom području

2. Uvjeti stanovanja kao čimbenik odrastanja romske djece na koprivničkom području (Franjo Horvat, predsjednik Udruge Roma Koprivničko-križevačke županije »Korak po korak«).

3. Romske obitelji iz perspektive Centra za socijalnu skrb Koprivnica (Sonja Bojić, dipl. socijalna radnica i Renata Glavica, psiholog, Centar za socijalnu skrb Koprivnica).

4. Daleko od očiju ... (Višnjica Šestak, učiteljica razredne nastave, OŠ Prof. Blaža Mađera, Novigrad Podravski – PŠ Plavšinać).

5. Integracija romske djece u zajednicu kroz socijalnu uslugu poludnevnog boravka (Milivoj Androlić, ravnatelj i Stanka Rušec, psihologinja, Dom za djecu »Svitavnje« Koprivnica).

6. Knjižnični prostori – podrška učenju i rasonodi djece u zajednici (Ljiljana Vugrinec, knjižničarska savjetnica, voditeljica Županijske matične službe, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).

II. Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom u protekloj godini

7. Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom (Zoki Horvat, romski pomoćnik, tajnik Udruge Roma Koprivničko-križevačke županije »Korak po korak«).

8. A što možemo učiniti mi? (Marija Hojsak, Ena Ledinski, Katarina Horvat, Merima Horvat, Adela Klen, učenice 8. razreda, grupa »Prijatelji pomagači«, OŠ »Braća Radić« Koprivnica).

Zaključeno je da su uvjeti stanovanja uz obrazovanje, zapošljavanje i zdravstvenu skrb ključni faktor za uspješno uključivanje svake osobe, pa tako i Roma, u društvo. Stoga je potrebno voditi brigu o potrebi višedimenzionalnog pristupa problematici socijalne integracije i socijalne inkluzije Roma uz zadržavanje njihove nacionalne i kulturne autonomije. Od djece koja nemaju elementarne uvjete stanovanja, poput mnoge romske djece, ne može se niti očekivati posvećenost školi i napretku u obrazovanju. Najveća segregirana rom-

Sl. 5. Posjet sudionika Petog okruglog stola romskom naselju autoput u Botovu, 17. 4. 2014.

ska naselja na području Koprivničko-križevačke županije su Stiska kod Đurđevca, Žlebici i Herešin u Koprivnici, Brzava u Vlaslavu (Općina Novigrad Podravski) i Autoput u Botovu (Općina Drnje). Od svih njih najteža je situacija u Botovu, u što su se uvjerali i sudionici stručnog skupa organiziranim posjetom autobusom u to romsko naselje. Tu je prisutan ne samo problem nemogućnosti trajnijeg i kvalitetnijeg uređenja, od legalizacije objekata, uvođenja kanalizacije, opskrbe električnom strujom do prometnog prilaza već i elementarne potrebe uključujući i pravo na pitku vodu. I ovdje su djeca najveće žrtve teške ekonomsko-socijalne situacije romskih obitelji. Najveći problem u školovanju romske djece nemogućnost je pružanja odgovarajuće potpore djeci u obitelji, od prostora za učenje, preko odjeće, obuće i školskog pribora. Naveden je i slučaj romske djece koja su upućena na školovanje u Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Podravsko sunce zato što nisu bila na vrijeme obuhvaćena adekvatnim predškolskim odgojem i imala priliku naučiti hrvatski jezik kao osnovno sredstvo sporazumijevanja i komuniciranja da bi mogla pohađati redovnu školu. Kao rješenje predloženo je uključivanje romskih obitelji u naselja s pripadnicima većinskog naroda (npr. kupnjom napuštenih kuća) te stvaranje mogućnosti romskoj djeci za napretkom, socijalizaci-

Sl. 6. Učenice 8. razreda – članice grupe »Prijatelji pomagači« sa svojom mentoricom, psihologinjom Vesnom Auer-Gregor iz OŠ »Braća Radić« Koprivnica« s djecom u romskom naselju Autoput u Botovu, 17. 4. 2014.

jom i učenjem hrvatskog jezika, jer u segregiranim naseljima za to nemaju mogućnosti.

3.6. Šesti okrugli stol Uključivanje romske djece u predškolske programe i Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom u protekloj godini – kako biti vidljiviji u javnosti?, 30. 3. 2015.

Šesti okrugli stol ponovno je problematizirao temu uključivanja romske djece u predškolske programe uz evaluaciju dosadašnjih postignuća i potrebu veće vidljivosti postignuća u radu s romskom djecom u javnosti. Specifičnost ovog okruglog stola bila je u činjenici da su mu prisustvovali predstavnici svih razina vlasti: općinske (načelnik Općine Drnje Slavko Loth), gradske (gradonačelnica Vesna Željeznjak), županijske (zamjenik župana Ivica Pal) i nacionalne (Aleksa Đokić, pomoćnik ravnatelja Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH i Veljko Kajtazi, zastupnik romske manjine u Hrvatskom saboru i predsjednik Romskog nacionalnog vijeća). Skupu je prisustvovala i Asja Korbar, koordinatorka Mreže podrške romskoj djeci REYN-Hrvatska. Predstavljani su primjeri dobre prakse u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama,

knjižnicama, Centru za pružanje usluga u zajednici Svitanje Koprivnica, a predstavljen je i Rom Vid Oršuš, dobitnik nacionalne nagrade »Maslačak znanja« za postignuća u obrazovanju odraslih za 2014. godinu. Naglasak stručnog okupljanja bio je na postignućima i problemima u Općini Drnje, a posebno zanimanje izazvala je praksa uključivanja svakodnevnne romske kulture, konkretno plesa kao puta za bolju integraciju romske djece u OŠ »Braća Radić« Koprivnica, koja se profilirala kao model multikulturalne škole po svojem sustavnom i proaktivnom pristupu djeci i roditeljima Romima.

Program Šestog okruglog stola *Uključivanje romske djece u predškolske programe i Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom u protekloj godini – kako biti vidljiviji u javnosti?*, 30. 3. 2015.

1. Uvodno izlaganje Djelovanje Udruge Roma »Korak po korak« Koprivničko-križevačke županije» (Franjo Horvat, predsjednik Udruge Roma »Korak po korak« Koprivničko-križevačke županije).
2. Uvodno izlaganje Problematika uključivanja romske djece u predškolske programe u kontekstu dosadašnjih okruglih stolova (2010. – 2014.) (mr. sc. Dijana Sabolović-Krajina, ravnateljica, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).
- I. Uključivanje romske djece u predškolske programe – Iskustva Općine Drnje
3. Obrazovanje Roma kroz tridesetogodišnji presjek (Marina Salaj, dipl. pedagog, stručni suradnik, OŠ »Fran Koncelak« Drnje).
4. Iskustvo u zbrinjavanju romskih obitelji iseljenih iz naselja zbog poplave (Ivan Pikivača, ravnatelj, Osnovna škola »Fran Koncelak« Drnje).
5. Paš p paš / Korak po korak (Snježana Tišljarić, odgojiteljica predškolske djece, ravnateljica, Dječji vrtić »Vrapčić« Drnje i Alen Balog, roditelj).
6. Pristup Općine Drnje u uključivanju romske djece u predškolske programe (Slavko Loth, načelnik Općine Drnje).

II. Postignuća i izazovi u radu s romskom djecom u protekloj godini – kako biti vidljiviji u javnosti?

7. Kako ples doprinosi vidljivosti Roma (Ines Turk, učiteljica razredne nastave, Osnovna škola »Braća Radić« Koprivnica).
8. Uloga bibliobusa u društvenom uključivanju romske djece (Ana Škvarić, dipl. knjižničar, voditeljica bibliobusne službe Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica).
9. Interkulturalizam kao okvir rada s djecom i mladima u Centru za pružanje usluga u zajednici Svitanje (Irena Sovar, diplomirani učitelj, odgajateljica, Centar za pružanje usluga u zajednici Svitanje, Koprivnica).
10. Predstavljanje Vida Oršuša, dobitnika nagrade »Maslačak znanja« za postignuća u obrazovanju odraslih za 2014. godinu (mr. sc. Ksenija Krušelj, voditeljica obrazovanja, Pučko otvoreno učilište Koprivnica).

Zaključeno je da usprkos inicijativama i pomacima u poboljšanju položaja Roma na koprivničkom području još ima brojnih problema u uključivanju romske djece u predškolske ustanove, ali i na sve razine obrazovanja. Aktualnosti teme pridonijela je i uvedena zakonska obveza pohađanja predškole ili tzv. male škole (od pedagoške godine 2014./2015.), što je i na koprivničkom području doprinijelo evidentnim primjerima uključivanja romske djece u predškolske oblike obrazovanja. Međutim, uključenost romske djece u dječje vrtiće na koprivničkom području još uvijek je sporadična, iako je to način da se eliminira niz potencijalnih problema koje romska djeca imaju pri polasku u osnovnu školu, tijekom školovanja i uključivanja u društvo općenito.

3.7. Sedmi okrugli stol Mogućnosti podrške osnaživanju naših romskih članova zajednice korištenjem Europskog socijalnog fonda 2014. – 2020., 11. 4. 2016.

U okviru sedmog okruglog stola održana je vrlo posjećena radionica posvećena šansama za poboljšanje kvalitete uključivanja romske djece u obrazovni sustav

korištenjem financijskih mogućnosti najavljenog natječaja Europskog socijalnog fonda 2014. – 2020. O zanimanju za ovu temu govori podatak o sudjelovanju pedesetak sudionika, mnogih od njih po prvi puta, iz čak pet dječjih vrtića (Drnje, Đelekovec, Legrad, Peteranec, Sigetec), sedam osnovnih škola (OŠ »Antun Nemčić Gostovinski« Koprivnica, OŠ »Braća Radić« Koprivnica, COOR Podravsko sunce Koprivnica, OŠ Fran Koncelak Drnje, OŠ Mihovil Pavlek Miškina Đelekovec – Pš Imbriovec, OŠ Koprivnički Ivanec, OŠ »Andrija Palmović« Rasinja s područnom školom Kuzminec), jedne srednje škole (Obrtnička škola Koprivnice), četiri knjižnice (Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica, knjižnice u školama Drnje, Kloštar Podravski i Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Podravsko sunce Koprivnica), Pučkog otvorenog učilišta, Centra za socijalnu skrb Koprivnica i Centra za pružanje usluga u zajednici »Svitanje«. Radionicu je volonterski vodila Marija Babić, poduzetnica iz Koprivnice, specijalizirana za pisanje projekata, uz suradnike iz koprivničke Knjižnice, a u njezinu provedbu, ukazivanjem na mogućnosti postojeće hrvatske legislative, aktivno se uključio i Mirko Marković, savjetnik u Uredu za ljudska prava i nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske.

Program sedmog okruglog stola Mogućnosti podrške osnaživanju naših romskih članova zajednice korištenjem Europskog socijalnog fonda 2014. – 2020., 11. 4. 2016.

1. Uvod u stručni skup Što smo u proteklih šest okruglih stolova (2010. – 2015.) konstatirali i zaključili? (dr. sc. Dijana Sabolović-Krajina, ravnateljica, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).

2. Mogućnosti koje se pružaju za financiranje iz Europskog socijalnog fonda 2014. – 2020. (Marija Babić, dipl. ing., Embeco d. o. o.).

3. Radionica identificiranja problema u području obrazovanja i cjeloživotnog učenja romske populacije (voditelj: Marija Babić, dipl. ing., Embeco d. o. o., suradnici: Di-

jana Sabolović-Krajina, Ljiljana Vugrinec i Kristian Ujlaki, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).

Na radionici su identificirani problemi u području obrazovanja romskih članova zajednice na predškolskoj, osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini te su predložene konkretne aktivnosti za njihovo rješavanje. Stvorena je podloga za mogućnost kreiranja prijedloga projekata prema natječajima Europskog socijalnog fonda 2014. – 2020. Zaključeno je da je neophodno potrebno poboljšati koordinaciju i sustavan, planski pristup problemima obrazovanja i cjeloživotnog učenja Roma na svim razinama donošenja političkih odluka – državnoj, regionalnoj i lokalnoj u suradnji s ustanovama, institucijama i romskim udrugama. Potrebno je poduzeti mjere van obrazovnog sustava koje će stvoriti uvjete za uključivanje u obrazovanje te utjecati na nedovoljno motivirane i angažirane roditelje Rome i loše materijalne uvjete za poboljšanje stanja u vrtiću i van vrtića. Najveći problem u obrazovanju je mali broj Roma koji završavaju osnovnu školu te nakon toga nastavljaju srednju školu i fakultet. Uzrok tome je nemotiviranost za obrazovanje, jer se posao ne nalazi i kada se završi srednja škola što pokazuju i primjeri nezaposlenih romskih pomoćnika. Tu je i sustav socijalne pomoći koji destimulira roditelje na poticanje djece na završetak školovanja i traženje posla, ali i nedovoljna informiranost romske djece i mladih o financijskim mogućnostima koje im stoje na raspolaganju u obrazovanju. Potrebno je sustavno provođenje preventivnih programa od najranije dobi čiji je cilj motivirati djecu i roditelje na uključivanje u obrazovni proces. Iako je napravila mnogo za društveno uključivanje Roma, Koprivničko-križevačka županija se zbog nepostojanje tradicije i društvene klime da se sustavno i koordinirano rješavaju problemi romske populacije treba ugledati na primjere dobre prakse u županijama gdje su djeca u većem broju i na kvalitetniji način uključena na sve razine odgoja i obra-

zovanja (npr. primjer Međimurske županije, gradovi Sisak i Slavonski Brod).

3.8. Osmi okrugli stol Suradnja s roditeljima Romima, 3. 4. 2017.

Tema osmog okruglog stola bila je posvećena suradnji s roditeljima Romima, budući da je na prethodnim okruglim stolovima detektirana potreba bolje komunikacije s njima na svim razinama (osobnoj i institucionalnoj), kao i ponuda oblika njihovog dodatnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.

Program Osmog okruglog stola *Suradnja s roditeljima Romima*, 3. 4. 2017.

1. Uvodno izlaganje Dosadašnji okrugli stolovi – pregled tema i zaključaka (Franjo Horvat, predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine Koprivničko – križevačke županije i Udruge Roma »Korak po korak« i dr. sc. Dijana Sabolović-Krajina, ravnateljica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica).

I. Suradnja s roditeljima Romima u Sisku i Macincu u Međimurju

2. Projekt Sisačka šarena inkluzija (Kristina Sučić, voditeljica Odsjeka za predškolski odgoj, obrazovanje i sport i Zrinka Hafizović, viša stručna suradnica, Upravni odjel za obrazovanje, kulturu, sport, branitelje i civilno društvo Grada Siska).

3. Važnosti podrške roditeljima te suradnje odgojno-obrazovnih institucija i obitelji za razvoj i uspjeh djeteta, s naglaskom na djecu Rome (Asja Korbar, koordinatrica Mreže podrške romskoj djeci REYN Hrvatska, Pučko otvoreno učilište Korak po korak Zagreb).

4. Osnaživanje roditelja romske nacionalnosti za podršku razvoju i obrazovanju njihove djece (Vesna Perhoć, učiteljica razredne nastave, OŠ dr. Ivana Novaka Macinac, Međimurje).

II. Suradnje dječjih vrtića, škola i knjižnica na koprivničkom području s roditeljima Romima

5. »Mala ruka prijateljstva« – radionice za djecu u Gradskoj knjižnici Đurđevac (An-

tonija Mandić, ravnateljica, Gradska knjižnica Đurđevac).

6. Roditelji Romi govore o svojim iskustvima u suradnji s dječjim vrtićima i školama (Željko Oršoš, Reka i Alen Balog, Botovo).

7. Iskustva romskog pomagača u nastavi – suradnja s roditeljima Romima, dječjim vrtićem i školom (Mladen Bogdanić, romski pomagač u nastavi i Višnjica Šestak, učiteljica, OŠ »Prof. Blaž Mađer« Novigrad Podravski, PŠ Plavšincac).

8. Zaključno razmatranje Osnaživanje roditelja romske djece (Ermila Pozaić, viša stručna savjetnica za obrazovanje Roma, Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske).

Kako bi se bolje upoznali s pozitivnim iskustvima osnaživanja roditelja Roma i njihovom uključivanju u rješavanje školskih obveza svoje djece na stručni skup su pozvani i predstavnici grada Siska i osnovne škole u Macincu u Međimurju, kao i Mreže podrške romskoj djeci REYN Hrvatska – Pučkog otvorenog učilišta »Korak po korak« Zagreb. Pozvani su i roditelji Romi iz sela Reke i općine Drnje da iznesu iskustva uključivanja svoje djece u dječje vrtiće i škole na koprivničkom području. Konstatirano je da se nerijetko roditelje iz obitelji lošijeg socioekonomskog statusa te roditelje nižeg stupnja obrazovanja podcjenjuje kao izvor znanja i informacija o djetetu. Istraživanja pokazuju da su ti roditelji manje uključeni u aktivnosti suradnje roditelja i škole, a razlog je nedostatak vremena i energije, sram zbog vlastitog slabog obrazovanja i poznavanja jezika, nerazumijevanje informacija koje dobivaju od strane učitelja i drugih zaposlenika, osjećaj da nisu dobrodošli u školi, stav učitelja i ostalog osoblja o nezainteresiranosti roditelja ili nedostatka sposobnosti da pomognu svojoj djeci u školovanju. Prvi poticaj za suradnju treba doći od učitelja. Kako bi se poboljšale životne šanse romskoj djeci koja žive u siromaštvu i teškim životnim prilikama potrebno je razvijati pozitivno okruženje i pozitivnu klimu spram romske djece i njihovih roditelja na

različitim razinama (školama, vrtićima, knjižnicama, drugim ustanovama i institucijama, lokalnim zajednicama i društvu općenito). Predloženo je šest oblika suradnje s obitelji: radionice za roditelje; redoviti susreti s roditeljima (npr. »jutarnja kava« s roditeljima i odlazak u romsko naselje); slanje dječjih mapa obiteljima; anketiranje na početku školske godine o mogućem volontiranju roditelja; informiranje roditelja o tome kako pomoći djeci kod kuće u izvršavanju zadataka i učenju; uključivanje roditelja Roma u rad Vijeća roditelja škole; suradnja s društvenom zajednicom – informiranje roditelja o uslugama koje mogu dobiti u zajednici. Roditelji Romi su ključni u podršci svojoj djeci u procesu školovanja, no neophodno je u rješavanju problema okupiti sve dionike, predstavnike ustanova i lokalne sredine: ravnatelje dječjih vrtića i škola, odgajateljice, učitelje, stručne suradnike u nastavi, predstavnike romskih udruga. Pri tome je odlučujuća uloga donositelja političkih odluka – predstavnika općina, gradova, županija, ministarstava. Posebno su značajni programi ranog razvoja i podrške romskoj djeci od 3 do 4 godine nadalje. Stoga treba osmisliti lokalne planove, mjere i akcije da se postigne njihova što veća uključenost.

3.9. Deveti okrugli stol Kulturna baština Roma na području Koprivničko-križevačke županije, 9. 4. 2018.

Knjižnica je deveti okrugli stol posvetila boljem upoznavanju kulturne baštine Roma na području Koprivničko-križevačke županije kao čimbeniku lakšeg uključivanja romske djece u obrazovni proces. Tema je izazvala znatan interes na lokalnoj, nacionalnoj, pa čak i međunarodnoj razini. Sudjelovalo je pedesetak sudionika, a uz stručnjaka iz lokalnih ustanova, članove romskih i drugih udruga, predstavnike lokalnih tijela uprave i samouprave prisutni su bili i predstavnici Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, Pučkog otvorenog učilišta »Korak po korak« iz Zagreba, kao i desetak sudionika među-

narodnog Erasmus+ programa – projekta *Migrate to Library* iz Poljske, Španjolske, Litve i Hrvatske.²⁸ Interes za temu također su pokazale studentica povijesti umjetnosti, potom predavačica na Hrvatskim studijima, kao i voditeljica tvrtke za pisanje projekata. Održano je osam izlaganja u dva dijela: *Povijest, jezik i kultura* i *Umjetnost i etnografija*. Izlaganja su održali predavači na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te stručnjaci iz Muzeja grada Koprivnice i OŠ dr. Ivana Novaka Macinec.

Program Devetog okruglog stola *Kulturna baština Roma na području Koprivničko-križevačke županije*, 9. 4. 2018.

1. Uvodno izlaganje: Osvrt na dosadašnje stručne skupove i najava aktualne teme (Franjo Horvat, predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine Koprivničko – križevačke županije i Udruge Roma »Korak po korak« Koprivničko – križevačke županije i dr. sc. Dijana Sabolović-Krajina, ravnateljica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica).

I. Povijest, jezik i kultura

2. Iz starije povijesti Roma u Podravini (dr. sc. Hrvoje Petrić, izv. prof., Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za povijest).

3. Bajaški rumunjski u Hrvatskoj – jezikoslovni, sociolingvistički i kulturološki aspekti, (doc. dr. sc. Petar Radosavljević, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za romanistiku).

4. Iskustvo vođenja tečaja za učenje bajaško rumunjskog uz kratku vježbu (Biljana Oršoš, romska asistentica, OŠ Kuršanec, Čakovec).

5. Rastemo čitajući: knjižnična građa na temu interkulturalizma i tolerancije. (Ana Škvarić, dipl. knjižničar – informator u bibliobusu, Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica).

II. Umjetnost i etnografija

6. Romi u naivnoj umjetnosti (Helena Kušenić, kustos povijesti umjetnosti, Muzej grada Koprivnice).

²⁸ Migrate to library!: good practices. // Zory: Municipal Public Library, 2019., 60.

7. Etnografska baština Roma na koprivničkom području (Vesna Peršić Kovač, viši kustos etnolog, Muzej grada Koprivnice).

8. Etnografski pristup u nastavi (Vesna Perhoč, učiteljica, OŠ dr. Ivana Novaka Macinec).

Tijekom stoljeća je doseljavanje i naseljavanje Roma u Europi i svijetu, pa tako i na području Hrvatske, pratio netolerantan odnos, progoni i pogromi. Usprkos tome, Romi su opstali kao zajednica te žive i na koprivničkom području u kontinuitetu već šest stoljeća.²⁹ Konstatirano je da je svijest o povijesti, porijeklu, jeziku i kulturnom stvaralaštvu važan dio identiteta svakog naroda, pa tako i Roma. Kulturna baština Roma ima veliki potencijal u nastavi, kao most za uključivanje djece u kvalitetno obrazovanje od predškolske dobi, preko osnovne i srednje škole do fakulteta. Bolje upoznavanje romske kulturne baštine doprinosi smanjivanju predrasuda i stereotipa, čemu doprinose i etnografska i povijesno-umjetnička istraživanja. Romi u Hrvatskoj govore tri potpuno različita jezika. Treba ih njegovati i čuvati, između ostalog i radi stvaranja pozitivne slike o sebi i stjecanja samopouzdanja. Roma Bajaša u Hrvatskoj ima najviše, a najveća im je koncentracija u našem, sjeverozapadnom dijelu Hrvatske.³⁰ Potrebno je voditi brigu o očuvanju bajaško rumunjskog jezika i njegovom učenju kao materinjeg jezika u školama (tzv. institucionalizacija jezika). Stoga je važan kurikulum C, koji se može uvesti u škole tako da romski roditelji pokrenu inicijativu ili da inicijativa krene iz škola. Treba riješiti problem nedostatka slikovnica i knjiga na bajaško rumunjskom jeziku. Jednim dijelom se taj nedostatak

29 Doseljavanje Roma na područje Hrvatske zabilježeno je u 14. stoljeću. Doseljavanje u 18. stoljeću vezano je za besplatna kućišta koja im je davala Vojna krajina, pa tako i na području Koprivnice krajem 18. i početkom 19. stoljeća na prostoru područja zvanog Crna gora. Navesti izvor

30 Podrijetlo današnjeg rumunjskog bajaškog kojim govore Romi u Podravini i ostalim krajevima sjeverozapadne Hrvatske objašnjava se činjenicom velikim migracijama Roma nakon što je polovinom 19. stoljeća na prostoru današnje Rumunjske ukinuto ropstvo nad Romima.

Sl. 7. Okupljanje sudionika Devetog okruglog stola o kulturnoj baštini Roma na koprivničkom području, 9. 4. 2018.

može premostiti korištenjem informacijsko-komunikacijske tehnologije, poput digitalizacije i dijeljenja postojećih sadržaja putem interneta. Treba koristiti mogućnosti učenja bajaškog rumunjskog jezika među odraslima, prvenstveno među odgajateljima i učiteljima. Romski pomagači u nastavi tu mogu biti od velike koristi. Na razini Koprivničko-križevačke županije treba organizirati takve edukacije u suradnji s Pučkim otvorenim učilištem »Korak po korak« iz Zagreba koje ih već provodi u Međimurju. Kulturna baština Roma ima veliki potencijal u nastavi, kao put za uključivanje djecu u kvalitetno obrazovanje od predškolske dobi, preko osnovne i srednje škole do fakulteta. Kroz nastavu treba osvještavati kulturni identitet kod djece i mladih. Kako bi se u tome uspelo, potrebna je sinergija svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu, kao i na svim razinama političkog odlučivanja – od lokalne preko regionalne do nacionalne razine.

4. Deseti okrugli stol Obrazovanje Roma u kontekstu UN-ove agende 2030 za održivi razvoj, 3. 4. 2019.

Deseti okrugli stol održan je na temu obrazovanja Roma u kontekstu ciljeva odr-

živog razvoja UN-ove Agende 2030³¹. Svoje viđenje ove teme iznijele su gošće s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Udruge građana Centar za mirovne studije iz Zagreba te predstavnice škole i dječjeg vrtića iz Slavonskog Broda, Udruge »Bolje sutra« grada Koprivnice, kao i predstavnik romske »Udruge Korak po korak«.

Program Desetog okruglog stola *Obrazovanje Roma u kontekstu UN-ove agende 2030 za održivi razvoj*, 3. 4. 2019.

1. Uvodno izlaganje Dosadašnji okrugli stolovi – pregled tema i zaključaka 2010. – 2018. (dr. sc. Dijana Sabolović-Krajina, ravnateljica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica)

I. UN-ova Agenda 2030. i ciljevi održivog razvoja u kontekstu razvoja romske zajednice u RH.

2. Položaj Roma u međunarodnim strateško-političkim dokumentima (Ružica Jurčević, asistentica na Odsjeku za pedagogiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / članica Hrvatskog društva za Ujedinjene narode).

3. Održivi razvoj: kako do kvalitetnog obrazovanja za sve? (Lana Jurman, voditeljica programa Mirovno obrazovanje i afirmacija nenasilja; Iva Zenzerović, voditeljica neformalnog obrazovnog programa Mirovni studiji 2003. – 2018., Udruga građana Centar za mirovne studije).

II. Primjeri iz prakse (Slavonski Brod i Koprivnica)

4. Radionice KRENIMO ZAJEDNO u Osnovnoj školi Hugo Badalić (Irena Čugura Čerić, ravnateljica, Sandra Sekulić i Luca Drinić, učiteljice (OŠ Huga Badalića Slavonski Brod i PŠ Jelas).

5. KRENIMO ZAJEDNO: iskustva u integraciji djece romske nacionalne manjine u predškolski program (Zorana Butorac, rav-

nateljica, Dječji vrtić Ivana Brlić Mažuranić Slavonski Brod).

6. Predstavljanje bojanke »Tko je Nataša? – ŠINJĀ ĀJ NATAŠA« – podrška integraciji (Ade la Jadan i Lana Jadan, Udruga osoba s invaliditetom »Bolje sutra« grada Koprivnice).

7. Projekt (O)DRŽI KORAK: Obrazovanjem romske djece i mladih do održivog razvoja zajednice (Shahidul Islam, voditelj projekta (O)DRŽI KORAK: Obrazovanjem romske djece i mladih do održivog razvoja zajednice, Udruga Roma Korak po korak).

Osnovni cilj ovog okruglog stola bio je raspraviti moguće smjernice daljnjeg unapređenja životnih prilika Roma u Hrvatskoj, oslanjajući se na relevantne formalno-pravne tekstove i publikacije na međunarodnoj, europskoj i nacionalnoj razini te se fokusirati na odgoj i obrazovanje iz perspektive interkulturalnog obrazovanja čiji je cilj omogućavanje kvalitetnoga obrazovanja za sve učenike i učenice.

Stručni skup, kao i cijeli desetogodišnji ciklus stručnog usavršavanja u multikulturalnim i interkulturalnim kompetencijama u organizaciji koprivničke Knjižnice završio je predstavljanjem projekta (O)DRŽI KORAK: *Obrazovanjem romske djece i mladih do održivog razvoja zajednice* (Shahidul Islam, voditelj projekta). Radilo se o praktičnoj realizaciji naučenog na okruglim stolovima, zato što je Udruga Roma »Korak po korak«, suorganizator većine okruglih stolova, uspješno aplicirala na natječaj Švicarsko-hrvatskog programa suradnje u okviru Poziva *Osnaživanje doprinosa organizacija civilnoga društva obrazovanju za održivi razvoj za unapređenje ekonomske i socijalne kohezije*. Projekt je započeo 1. ožujka 2019. i trajao godinu dana s ukupnom vrijednošću od 491.470,66 kn. Na projektu je Udruga Roma »Korak po korak« okupila većinu aktivnih sudionika okruglih stolova – već umrežene stručnjake koji rade s romskom djecom na koprivničkom području. Cilj projekta bio je promicati uključivo i pravedno društvo koje poštuje kulturnu raznolikost Roma i stvara jednake mogućnosti za integraciju u društvo te doprinosi

31 UN-ova Agenda 2030 za održivi razvoj fokusira se na planet, ljude i prosperitet te kao ključnu misiju opisuje iskorjenjivanje svih oblika i dimenzija siromaštva do 2030. godine. U: Globalni ciljevi održivog razvoja. Dostupno na: https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/10/globalni-ciljevi-odrzivog-razvoja-do-2030_web.pdf (20. 7. 2022.)

kvalitetnijem obrazovanju i uspješnijem integriranju djece i mladih Roma u društvenu zajednicu Koprivničko-križevačke županije, a sve u cilju održivog razvoja zajednice općenito. U sklopu projekta Pučko otvoreno učilište »Korak po korak« iz Zagreba provelo je tri edukacije za odgojno-obrazovne djelatnike i ostale stručnjake koji rade s romskom djecom (Živjeti različitosti – obrazovanje za društvenu pravdu, Odgoj za različitosti i poučavanje djece kojoj hrvatski nije prvi jezik i Partnerstvo s obiteljima). Učitelji su educirani za voditelje programa *Poticajno roditeljstvo*. Održano je ukupno petnaest radionica za roditelje i djecu namijenjenih razvoju partnerstva roditelja i škole. Partner projekta Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica provela je za oko tristo učenika i učitelja razredne nastave na području općina Drnje i Peteranec integracijske programe (za romsku i neromsku djecu) pod nazivom *Uskoči u vlak za bolji svijet* koji se sastojao od dva dijela: kulturno-edukativnih aktivnosti (radionice plesa, glazbe, slikanja, pričanja priča) i bibliopedagoških aktivnosti (edukativno-zabavne šetnje po knjižnici).

5. Zaključak

Stručno usavršavanje stručnjaka koji rade s djecom, uključujući i romsku djecu, u multikulturnim i interkulturnim kompetencijama u formi deset okruglih stolova *Iskustva u radu s romskom djecom u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama na koprivničkom području* na inicijativu od 2010. do 2019. godine u organizaciji Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica nadišlo je primarnu obrazovnu svrhu i lokalni karakter. Kao što pokazuje pregled tema i sudionika, ali i zaključaka upućenih javnosti, ovi oblici okupljanja ukazivali su na neophodnost rješavanja egzistencijalnih i društveno-ekonomskih problema romske zajednice ne samo na koprivničkom području kao glavnog uzroka problema u obrazovanju romske djece i mladih. Može se zaključiti da su zbog svojeg društveno

angažiranog i aktivističkog karaktera imali i socijalno-politički karakter. Osim toga, doprinijeli su umrežavanju i suradnji stručnjaka različitih profila s romskim udrugama, predstavnicima Grada Koprivnice, Koprivničko-križevačke županije i općina na širem koprivničkom području te su na taj način doprinijeli razvijanju društvene klime usmjerene k toleranciji i uključivanju Roma u lokalnu zajednicu i društvo.

Prema izjavi Franje Horvata, predsjednika Udruge Roma »Korak po korak« i predsjednika Romskog nacionalnog vijeća³², najveći je pomak u društvenom statusu Roma učinjen u području obrazovanja. Romska djeca danas u većem broju pohađaju dječje vrtiće, predškolske programe i završavaju osnovnu školu, ponajviše zato što su i roditelji Romi osvijestili da je obvezno školovanje neophodna pretpostavka za moguće napredovanje u životu. Povećao se i broj učenika Roma u srednjoškolskom obrazovanju, i nadalje najviše u obrtničkim zanimanjima. Povećao se broj djece Roma koja žive u udomiteljskim obiteljima zato što im njihovi roditelji ne mogu pružiti odgovarajuću skrb. Upravo je na području uvjeta stanovanja učinjen najmanji pomak (ti uvjeti su se u nekim sredinama čak i pogoršali kao u naselju Autopot u Botovu koje je u potpunosti ostalo bez pitke vode). Nikakav pomak nije učinjen u zapošljavanju romskih pomoćnika, već je i jedini zaposleni romski pomoćnik (u OŠ Plavšina) odselio s koprivničkog područja. Znatno pomak učinjen je trenutno u povremenom zapošljavanju Roma na poslovima u graditeljstvu, javnim radovima i sezonskim poslovima u domaćoj prehrambenoj industriji zbog trenutne situacije nestašice radnika uslijed emigracije većinskog stanovništva.

Usprkos navedenim postignućima i pomacima, problemi obrazovanja romske djece i mladih, kao i romske zajednice na

32 Prema telefonskoj izjavi Franje Horvata, predsjednika Udruge Roma »Korak po korak« i predsjednika Romskog nacionalnog vijeća, autorici ovog rada, 19. 7. 2022.

koprivničkom području i nadalje su aktualni izazovi koji nakon završetka organiziranja okruglih stolova u Knjižnici trebaju naći svoje nove načine i oblike organiziranja na lokalnoj i nacionalnoj razini. Vrlo je važna sinergija stručnjaka različitih profila, znanstvenika, predstavnika organizacija civilnog društva i donositelja političkih odluka kako bi se ubrzalo uključivanje Roma u društvo, prije svega djece i mladih u kvalitetno obrazovanje na svim razinama, od predškolskog do visokoškolskog.

Summary

Library's influence on the changes in the community - support for the Roma population in the Koprivnica area through strengthening multicultural and intercultural professional competences

The aim of this paper is to show the influence that the »Fran Galović« Public Library in Koprivnica has on the changes in the community through the support of the Roma population in the Koprivnica area. The focus is on the presentation of self-organized professional trainings in multicultural and intercultural competences which are based on solidarity, tolerance, understanding, and respect for diversity in language, culture, customs, and lifestyle. From 2010 to 2019, ten round tables were held in the library under the title *Experiences in working with Roma children in kindergartens, schools, and libraries in the Koprivnica area*. These professional meetings are held one per year and gather not only librarians, but also other experts who work with children, including Roma children and youth. The reason for organizing such gatherings was, on the one hand, the detected gap between the demands placed on experts in their work, and, on the other hand, the lack of systematic formal and informal education on the specifics of working with children - members of the Roma ethnic minority. The goals of the education were: suppression of stereotypes and prejudices against the Roma population, especi-

ally those who live in poverty and difficult living conditions; learning about the Roma culture, way of life and causes of problems in everyday life; spreading intercultural understanding and tolerance; increasing the chances Roma children have for accessing quality education, as well as finishing schooling and being included in the life of the local community and society in general. This initiative of the Koprivnica library is recognized internationally as an exemplary model of a multicultural library. It has also received international awards and recognition for innovative work in libraries which, through their contemporary tasks and social roles, strive to surpass the reputation of only being a place of »lending and returning«.

Literatura i izvori

- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. // Narodne novine 63, 2008; 90, 2010.
- Nacionalni program za mlade od 2014. do 2017. godine. Dostupno na: <http://www.volonterski-centar-ri.org/nacionalni-program-za-mlade-za-razdoblje-od-2014-do-2017-godine/> (20. 7. 2022.)
- Državni popis stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine. Dostupno na: <https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (20. 7. 2022.)
- Europska konvencija o ljudskim pravima. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention> (20. 7. 2022.)
- GAŠPAR, Ida: *Programi podrške Romima u Knjižnici i čitaonici »Fran Galović« Koprivnica*. // Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova / uredila Dijana Sabolović-Krajina. Koprivnica: Knjižnica i čitaonica »Fran Galović«, 2018., 129–137.
- *Globalni ciljevi održivog razvoja*. Dostupno na: https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/10/globalni-ciljevi-odrzivog-razvoja-do-2030_web.pdf (20. 7. 2022.)
- *Interkultelizam*. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27631> (15. 7. 2022.)

- *Interkulturalna pedagogija*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27632> (15. 7. 2022.)
- *Kako žive hrvatski Romi = How do Croatian Roma live* (urednica Maja Štambuk), Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2005., 13–232.
- Konvencija o pravima djeteta. // Narodne novine – međunarodni ugovori, 12, 1993.
- MEDVEN, Željka; HEĆIMOVIĆ, Helena: *Lokalna Agenda 21 u Hrvatskoj: izazovi održivog razvoja u lokalnim zajednicama = Local Agenda 21 in Croatia: challenges for sustainable development in local communities*. // Zagreb: Regionalni centar zaštite okoliša za Srednju i Istočnu Europu, Ured u Hrvatskoj, 2006.
- Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije iz 1966. Dostupno na: https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodna_konvencija_o_ukidanju_svih_oblika_rasne_diskriminacije.pdf (20. 7. 2022.)
- Migrate to library!: good practices. // Zory: Municipal Public Library, 2019., 60.
- *Multikulturalizam*. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42380> (15. 7. 2022.)
- Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine. Dostupno na: <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Nacionalna%20strategija%20za%20uklju%4%8divanje%20Roma%202013.-2020.pdf> (20. 7. 2022.)
- Nacionalni program za Rome. Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/ostvarivanje-prava-romske-nacionalne-manjine/nacionalni-program-za-rome/383> (15. 7. 2022.)
- Public Library Fran Galovic, HR 'Jump in the train for a better world' – ICT support for Roma people. European agenda for culture: work plan for culture 2011-2014, January 2014: report on the role of public arts and cultural institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue. European Union: [s. n.], [2012], 59. Dostupno na: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf (20. 7. 2022.)
- SABOLOVIĆ-KRAJINA, Dijana: *In-house library training program supporting Roma people – the power of networking in local community*. // IFLA library repository: World library and information congress »Future libraries: infinite possibilities«: proceedings. Dostupno na: <http://library.ifla.org/id/eprint/96/1/125-krajina-en.pdf> (20. 7. 2022.)
- SABOLOVIĆ-KRAJINA, Dijana: *Narodne knjižnice u tranziciji: sociološki aspekti*. Samobor: Meridijani, 2020., 181–192.
- SABOLOVIĆ-KRAJINA, Dijana: *Reading and literacy – a way to the social inclusive library*. // IFLA library repository: World library and information congress »Libraries beyond libraries: integration, innovation and information for all«. Dostupno na: <https://www.ifla.org/past-wlic/2011/114-krajina-en.pdf> (20. 7. 2022.)
- Službeni glasnik Koprivničko-križevačke županije // Koprivničko-križevačka županija 20, 2016.
- Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice: s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu: 1. hrvatsko izdanje prema trećem izdanju izvornika. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo [etc.], 2010.
- SPAJIĆ-VRKAŠ, Vedrana: *Integrating multiple approaches to learning as a means of promoting quality education for Roma students*. Paper Presented at the International Conference Quality Education for Roma: Sustainability of Education Policy Developed Within the Decade on European Level: Decade of Roma inclusion 2005 – 2015. (Zagreb, Croatia, April 25-26, 2013).
- Strategija razvoja Grada Koprivnice 2015. – 2020. Dostupno na: <https://koprivnica.hr/wp-content/uploads/2014/01/Strategija-razvoja-Grada-Koprivnice-2015.-2020.pdf>
- UNESCOv manifest za narodne knjižnice 1994. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_zn_narodne_knjiznice.htm (20. 7. 2022.)
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // Narodne novine 87, 2008; 86, 2009; 92, 2010; 105, 2010; 90, 2011; 5, 2012; 16, 2012.